

Senioreiden medialukutaidot

Senioreiden medialukutaitojen haasteet ja vahvuudet?
Mitä tulevaisuus voi tuoda medialukutaitojen osalta?

Susanna Rivinen, KT, projektipäällikkö, Lapin yliopisto,
Kasvatustieteiden tiedekunta, Media Education Hub

Kansallinen senioriliitto, 6.3.2024, online

Senioreiden (65+) medialukutaitojen tilanne?

- Yleisesti tiedetään liian vähän
 - esim. media-/digitaitoihin liittyvä barometri puuttuu (vrt. nuorisobarometri)
 - yleinen digibarometri (2023), 60+ -barometri (2021)...
 - Käytännön työtä ja tutkimusta vähemmän nuorempiin verrattuna
 - Kiinnostus ollut kuitenkin kasvussa!
 - Mediassa kuvattu negatiivisessa, rajoittuneessa valossa (erit. digitaalisuus)
 - Stereotypiat, ageisimi (= ikäsyrojntä)...
- ”Vanha koira ei opi uusia temppuja”*
- Ikääntyneillä mediaviisautta eli viisauden piirteitä ilmenee mediasuhteissa!

Kuva: Susanna Rivinen

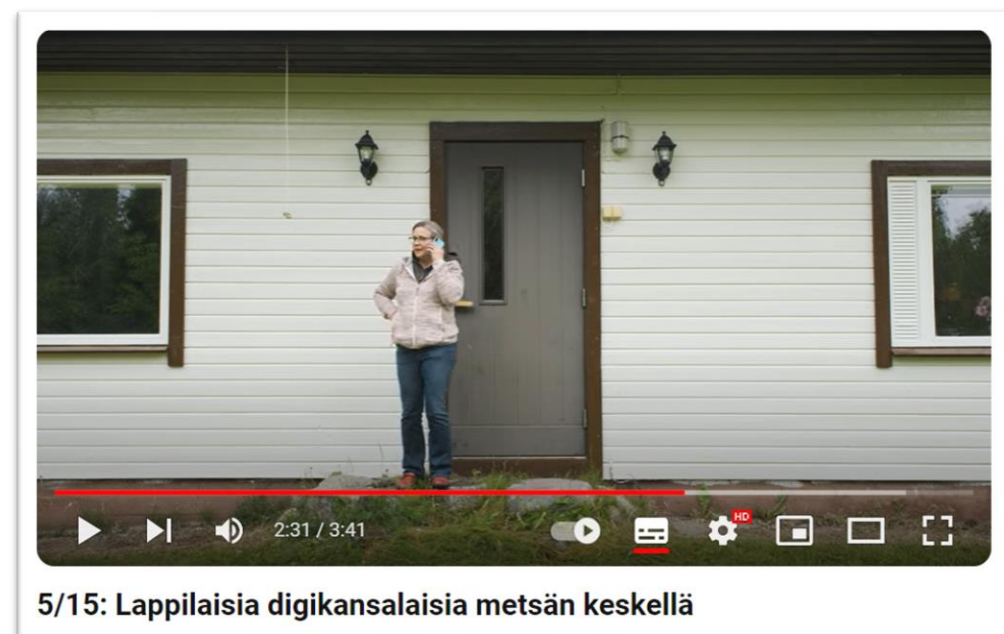

Senioreiden (65+) medialukutaitojen tilanne?

- Medialukutaidon tarpeet vaihtelevat ryhmän sisällä ja muuttuvat ikääntyessä
 - *tarveperustaisuus ja elinikäisen oppimisen mahd. tarjottava kaikille!*
- Moninainen joukko medialukutaidoiltaan:
 - Taitavat, motivoituneet tehokäyttäjät
 - Valikoivat käyttäjät
 - Taitamattomat, apua tarvitsevat
 - Ne, joiden puolesta käytetään & asioidaan
 - Käytöstä tietoisesti kieltäytyvät
- Harvaan asutulla seudulla digisyrjäytymisen vaaraa puutteellisten medialukutaitojen vuoksi
- Kaikilla ei myöskään halua, laitteita tai toimivia yhteyksiä käyttää

Odigo-hankkeessa kuvattu video:

["5/15: Lappilaisia digikansalaisia metsän keskellä"](#)

Mitä tutkimukset ja tilastot kertovat?

- Miten seniorit käyttävät digitaalisia medioita ja teknologioita, millä laitteilla...
 - Perinteisten medioiden suosio (esim. tv, radio, lehdet)
 - Somea ja Internetiä käytetään vähemmissä määrin ja eri tavoin kuin nuoremmat ikäryhmät
- Tilastot osoittavat medialukutaitojen heikkenevän iäkkäämpiin väestöryhmiin mentäessä (kohentuneet!)
- Koronan myötä: somen, verkkolehtien ja TV-yhtiöiden uutissivujen käyttö lisääntyi
- Senioreiden mediataidot –kysely: tv nro 1!
- Osalla ei tarvittavia medialukutaitoja
 - tarpeita jokaisella medialukutaidon osa-alueella
 - vähemmän huomiota mediatekstien ja -sisältöjen ymmärtämiseen ja kriittiseen arviointiin sekä omaan tuottamiseen

Kuva: Susanna Rivinen

Internetin käyttö yleistyy Suomessa enää hitaasti ja vain vanhimmissa ikäryhmissä

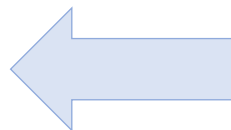
- Netin käyttäjiä vähemmän kuin nuoremmissa
 - 65-74v: 85% (nuoremmissa 97-100%)
 - 75-89v: 57%

- Yhteisöpalvelujen (esim. FB) käyttäjiä
 - 65-74v: 45% (nuoremmissa 62-94%)
 - 75-89v: 22%

(Lähde: Tilastokeskus 2021)

- 65–74-vuotiaista vain puolella on vähintään digitaaliset perustaidot.
- 75–89-vuotiaista digitaidottomia jopa 78 prosenttia.

(Lähde: Digi- ja väestötietovirasto: Digitaitoreportti 2023)

Huom! Käyttötilastot eivät kerro suoraan medialukutaidoista

65+ senioreiden medialukutaitojen näkökulmasta...

Harvemmin:

- Videopalveluiden, podcastien, äänikirjojen käyttäjiä
- Valetiedon tunnistajia ja sen tarkastajia
- Nettideittipalvelun käyttäjiä
- Verkosta ostajia
- Pelaajia

Osaamisvajeita, esim.:

- Verkkomainonnan erottaminen
- Uutisten ja terveystiedon luotettavuuden arvointi
- Tietoturvaosaaminen
- Huijausten ja tietojenkalastelun erottaminen
- Digitaalisten sote-palveluiden käyttäminen

Kuva: Marko Junntila, IkäihMe-hanke

Taustalla vaikuttavat tekijät

- Ikä:
 - nuoret vanhat (65-74 v.),
 - vanhat (75-84 v.),
 - vanhimmat vanhat (85+ v.)
- Koulutustaso
- Terveystila
 - esim. OdigO-hanke:
[“Digipalveluiden ulkopuolella”](#)
- Sosiaalinen eristyneisyys
- Maahanmuuttajuus
- Asuinpaikka
- Aiemman (työ)kokemuksen puute
- Terminologia, “hipaisu” toiminnot, muu elämäkokemus...

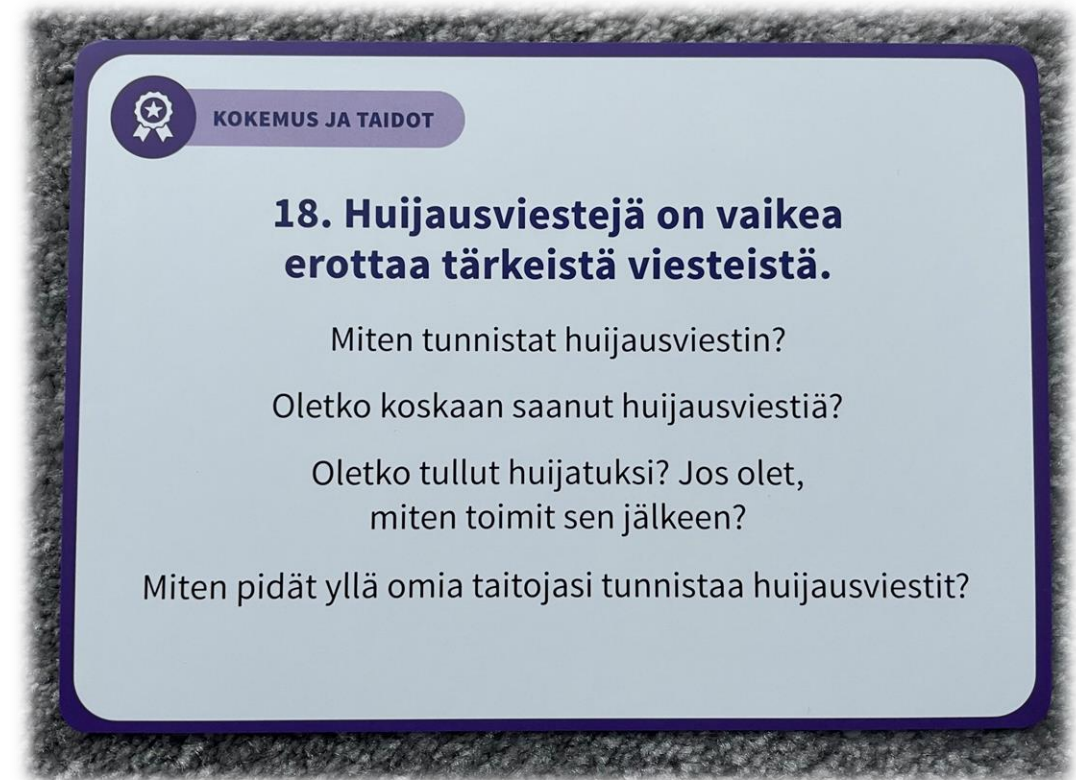

8/15: Digipalveluiden ulkopuolella

Mitä tulevaisuus voi tuoda tullessaan medialukutaitojen saralla?

Laaja-alaista koulutusta, ei vain teknistä käyttökoulutusta!

- Luova mediatuottaminen ja julkaiseminen
- Kriittinen media-analyysi
- Turvataidot
- Pelilukutaito, pelisivistys
- Ohjelmoinnillinen osaaminen
- Robottilukutaito
- Elämänrooleihin perustuvat medialukutaidot:
 - ✓ läheisenä, ystävänä somessa
 - ✓ sote-palvelujen asiakkaana
 - ✓ kansalaisena
 - ✓ nettideittailijana
 - ✓ (iso)vanhempana...

Kuva: Susanna Rivinen
(SeniorSurfin toteuttamat mediataidon keskustelukortit)

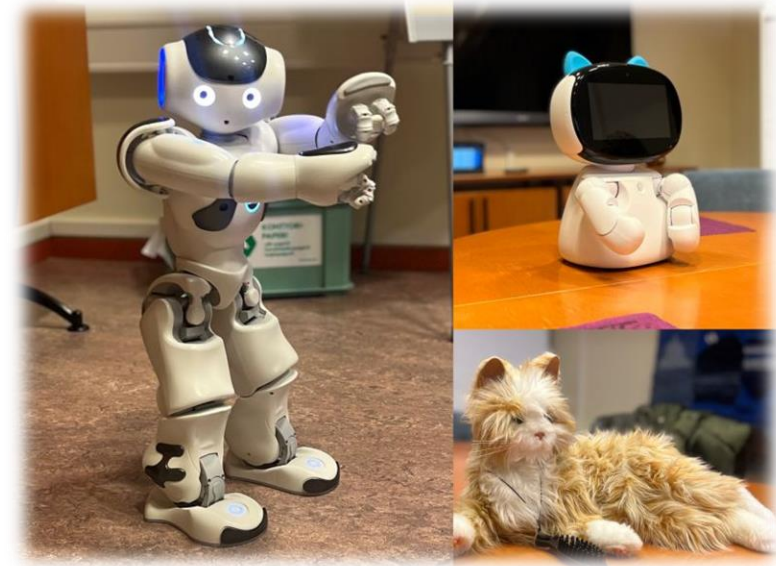
Arctic RoboWelfare -hanke

- **Hanke:** Arctic RoboWelfare – Lappilaisen hyvinvoinnin robotiikan kehittämisympäristö (2023-2026)
- **Rahoittaja:** Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR), koordinoija Lapin liitto
- **Toteuttajat:** Lapin ammattikorkeakoulu ja Lapin yliopisto
- **Kohderyhmä:** Lapin maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden alan toimijat
- **Tavoitteena:** lisätä tietoisuutta robotiikasta ja vahvistaa robotiikan hyödyntämistä Lapin alueella hyvinvointipalveluiden aloilla

--> ARW- ja MRL 65+ -hankkeet jatkokehittävät robottilukutaidon alustavaa määritelmää (kohdennettu 65+)

Kuinka käsitämme robottilukutaidon tällä hetkellä?

- Robotit = fyysinen ja ohjelmistorobottiikka
 - Robottilukutaito on uusi medialukutaito!
1. Tietoisuus roboteista (awareness)
 2. Vuorovaikutus robottien kanssa
 3. Robotin välittämän informaation ymmärtäminen ja arviointi
 4. Robotin tietoturvakysymysten ymmärtäminen
 5. Robottien ohjelmointi
 6. Robottiikkaan liittyvä eettinen reflektio
 7. Toisten tukeminen ja ohjaaminen robottiikkaan liittyvissä kysymyksissä

Kuva: Arctic RoboWelfare-hanke

KIITOS!

Susanna Rivinen
susanna.rivinen@ulapland.fi

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND
Pohjoisen puolesta – maailmaa varten

   : @SusannaRivinen
KOTISIVUT : <https://susannarivinen0.webnode.fi/>

Lähteet:

- **Aufderheide, P. (Ed.) (1993).** Media literacy. A report of the national leadership conference on media literacy. Aspen Institute.
- **Cornér, T. K. (2020).** Viisauden piirteiden ilmentymät ikääntyneiden tietotyöläisten mediasuhteissa. *Gerontologia*, 34(3), 237–259. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.87315>
- **DANK Digi arkeen -neuvottelukunta. (2019).** Digitaalinen Suomi—yhdenvertainen kaikille. Digi arkeen -neuvottelukunnan toimintakertomus. Publications of the Ministry of Finance 2019:23.
- **Digi- ja väestötietovirasto [DVV] (2023).** Digitaatoraportti 2023. Haettu osoitteesta 7.2.2024: <https://urly.fi/3qLP>
- **Digibarometri (2023).** Data, tekoäly ja talouskasvu, Taloustieto Oy, Helsinki. Ali-Yrkkö, Kässi, Pajarinen, Rouvinen (2023).
- **Eläkeliitto (2021).** 60+ -barometri – Yli 60-vuotiaiden hyvinvointi ja arki 2021. Tutkimustie Oy. <https://urly.fi/3s5g>
- **Findsen, B., & Formosa, M. (2011).** Lifelong learning in later life. Sense Publisher.
- **Forsman, M. (2018).** Digital competence and the future media citizen. A preliminary conceptual analysis. *The Journal of Media Literacy*, 65(1&2), 24–29.
- **Helsper, E. J., & Reisdorf, B. C. (2016).** The emergence of a “digital underclass” in Great Britain and Sweden: Changing reasons for digital exclusion. *New Media & Society*, 19(8), 1253–1270.
- **Hunsaker, A., & Hargittai, E. (2018).** A review of Internet use among older adults. *New Media & Society*, 20(10), 3937–3954.
- **Lee, S. B., Oh, J. H., Park, J. H., Choi, S. P., & Wee, J. H. (2018).** Differences in youngest-old, middle-old, and oldest-old patients who visit the emergency department. *Clinical and Experimental Emergency Medicine*, 5(4), 249–255. <https://doi.org/10.15441/ceem.17.261>
- **Metsävainio, M., Ziessler, N., Niemi, E. & Etelämäki, T. (2024).** SeniorSurf ja Vanhustyön keskusliitto ry, 2024. <https://urly.fi/3s5i>
- **Ofcom Office of Communications. (2020).** Adults’ media use and attitudes: Report 2020. <https://urly.fi/3s5j>
- **Tilastokeskus (2020).** Internetin käyttö medioiden seuraamiseen ja viestintään lisääntynyt. <https://urly.fi/3s5k>
- **Tilastokeskus (2021).** Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2021. https://www.stat.fi/til/sutivi/2021/sutivi_2021_2021-11-30_fi.pdf
- **Rasi, P. (2018).** Internet nonusers. In B. Warf (Ed.), *The SAGE encyclopedia of the Internet* (vol 2, pp. 532–539). Thousand Oaks, CA: Sage Publications Ltd.
- **Rasi, P. (2021).** On the margins of digitalization. The social construction of older people and the Internet. Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/25307>
- **Rasi, P., Vuojärvi, H., & Hyvönen, P. (2016).** Aikuisten ja ikääntyneiden mediakasvatus [Adult’s and older people’s media education]. In L. Pekkala, S. Salomaa, & S. Spisak (Eds.), *Monimuotoinen mediakasvatus. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin (KAVI) julkaisuja [Diverse media education. Publications of the National Audiovisual Institute (KAVI)]*, 1(2006), 198–212. <https://bit.ly/3IKbskx>
- **Rasi-Heikkinen, P., Rivinen, S., & Ahtinen, A. (2024).** Older adults and robot literacy. Käsikirjoitus submitattu.
- **Rivinen, S. (2021).** Developing Media Literacy Geragogy for Older People through Design-based Research. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-288-7>